והבא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קמיפלגי ת"ק סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור, ממאי? מדקתני סיפא מפני מה אשירה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם וכל שיש בו תפיסת ידי אדם אסור "וכל שיש בו תפיסת אדם" לאתויי מאי לאו לאתויי אילן שנטעו ולבסוף עבדו; ואף רבי יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור דתניא רבי יוסי בר' יהודה אומר מתוך שנאמר "אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם "אלהיהם על הגבעות" ולא גבעות אלהיהם שומע אני "תחת כל עץ רענן" אלהיהם ולא (א) רענן אלהיהם ת"ל "ואשריהם תשרפון באש" אלא "תחת כל עץ רענן" ל"ל? ההוא לכדר"ע הוא דאתא דאר"ע אני אובין ואדון לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים ורבנן האי "ואשריהם תשרפון באש" מאי עבדי ליה? מיבעי ליה לאילן שנטעו מתחילה לכך ור' יוסי בר' יהודה נמי מיבעי ליה להכי? ה"נ, אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא ליה? נפקא ליה "מואשריהם תגדעון" איזהו עץ שגידועו אסור ועיקרו מותר הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו והא "ואשריהם תשרפון באש" קא נסיב לה תלמודא! אילו לא נאמר קאמר: אילו לא נאמר "תשרפון באש" הייתי אומר (ב) "אשריהם תגדעון" באילן שנטעו מתחילה לכך השתא דכתיב "ואשריהם תשרפון באש" אייתר ליה "ואשריהם תגדעון" לאילן שנטעו ולבסוף עבדו ורבנן האי "ואשריהם תגדעון" מאי עבדי ליה? לכדר' יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל, כיבוש ארץ ישראל קודם לביעור עבודת כוכבים דתני רב יוסף "ונתצתם את מזבחותם" והנח "ושברתם את מצבותם" והנח - ס"ד, שריפה בעי! אמר רב הונא (ג) רדוף ואח"כ שרוף, ור' יוסי בר' יהודה האי סברא מנא ליה? נפקא ליה "מאבד תאבדון" אבד ואח"כ תאבדון ורבנן הא מיבעי ליה לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה ורבי יוסי בר' יהודה לשרש אחריה מנא ליה? נפקא ליה "מואבדתם את שמם מן המקום ההוא" ורבנן - ההוא "לכנות לה שם" דתניא ר"א אומר מנין לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה ת"ל "ואבדתם את שמם"

אמר

אילן שנטעו · שלא לשם אשרה ולבסוף עבדו דשמעיה לת"ק דאמר הרים וגבעות שרו ה"ה כל כיוצא בהן שמחוברין ולא היתה תחילתו לעבודת כוכבים, והיינו היא אשירה אסורה שנטעו מתחילה לכך דתפיסת יד אדם אינו כלום אא"כ היא לשם עבודת כוכבים אבל נטעו גרעין שלא לשם אשירה אין זו תפיסת ידי אדם הואיל והיא שעתא לאו דעתיה לעבודת כוכבים היה וממעטי ליה "מתחת כל עץ רענן" ולא עץ עצמו ואתא ר' יוסי הגלילי למימר אילן שנטעו גרעין אפי' שלא לשם אשירה ולבסוף עבדו אסור דלא דמי להר שהרי יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה הילכך תוספתו אסור אבל עיקרו קודם שהשתחוה לו מודה דשרי כדלקמן (דף מח.): **ממאי** · שמעינן דר' יוסי אסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו(ד): הא דמיהדר ותני כל שיש בו תפיסת יד וכו' לאתויי מאי: **תלמוד לומר ואשריהם תשרפון** · ולקמן (דף מח') מפרש מאי דבנטעו ולבסוף עבדו קאי: **ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור** · מדקאמר דלא דרשינן ולא עץ רענן אלהיהם דאי קסבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי, לדרוש תחת כל עץ רענן ולמישרייה והכי איבעי ליה למיתני מתוך שנאמר ולא עץ רענן אלהיהם שומע אני כל האשרות מותרות ת"ל "ואשריהם תשרפון" וגו': **לכדר"ע** · דכיון דלא מצינן למידרשיה דהא כתיב "ואשריהם תשרפון" מוקמינן ליה לסימנא אבל קמאי למיעוטא דרשינן: **גידועו** · מה שהחליף אחרי כן דקאמר "תגדעון" מכלל דעיקרו עוזב בקרקע ויהנה ממנה: **והא ואשריהם תשרפון באש (ה) נסיב** · רבי יוסי בר' יהודה (תלמודא למלתיה) למיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו: בלשון אילו לא נאמר קא נסיב לה למלתיה למיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו: **וה"ק אילו לא נאמר "ואשריהם תשרפון באש"** · לאילן שנטעו מתחלה הייתי אומר "ואשריהם תגדעון" למיסריה הוא דאתי אבל אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי, תלמוד לומר "ואשריהם תשרפון באש" אילן שנטעו מתחלה לכך ואייתר ליה "ואשריהם תגדעון" אילן שנטעו ולבסוף עבדו: **ורבנן** · דאמרי כל האילן מותר: **האי "ואשריהם תגדעון"** · שעיקרו (ו) מונח בארץ במאי אוקמי ליה, אי באילן שנטעו מתחלה לכך כולה אסור: **מיבעי ליה לכדר' יהושע וכו'** · גידוע זה לא להתיר עיקרו אלא שיגדעו מיד בכניסתם ולאחר כיבוש יחפשו אחריהם לשרשם ולבערם: **גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש א"י** · בכניסתן נצטוו לגדעם מיד ולאחר כיבוש ישרשו אחריהם: **והנח** · מדלא כתב ישרוף: **שריפה בעי** · דהא אתי לידי תקלה ועוד כתיב אחרינא "פסילי אלהיהם תשרפון": **הנח** · עד שתרדוף ותכלה את העובדי כוכבים ואח"כ שרוף: **האי סברא מנליה** · מדרב יוסף לא נפקא דהוא גופיה "אתגדעון-ואתשרפון" קא סמיך דאי "מונתצתם" הוה אמינא הנח דוקא דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבער מדלא כתב בהו שריפה, אבל (ז) באשרה כיון דחזינן בה שני ביטולין אמרינן נמי התם "דונתצתם" קודם לכיבוש כתיב ולאחר כיבוש בעי שריפה: **ואח"כ תאבדון** · אלמא יש שהות הפסק בינתיים:

בית

והבא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מיפלגי · רש"י תפס שיטתו בכולה שמעתין דקרי נטעו ולבסוף עבדו היכא שנטעו גרעין אבל בנטעו אילן לכ"ע אסור והכא קמיפלגי בנטעו גרעין דת"ק סבר דכיון שנטעו גרעין שלא לשם אשרה אין זו תפיסת ידי אדם ור' יוסי הגלילי סבר נטעו גרעין נמי אסור דלא דמי להר שלא היה בו תפיסה כלל אבל הכא היה בו תפיסה בשעת נטיעה וכמה תשובות יש חדא דכי קאמר בסמוך לרבנן "ואשריהם תשרפון באש" מבעיא ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך אמאי לא קאמר לאילן שנטעו אילן ולא גרעין ועוד קשה דאמרינן גבי הנכרים העובדים הזרעים ואת הירקות דאמר לך מני ר' יוסי בר' יהודה ופריך ולוקמה באילן שנטעו מתחלה לכך ורבנן ואמאי לא פריך לוקמיה בנטעו אילן ודברי הכל ועוד קשה דאמר רב לקמן בפרקין המשתחוה לבית אסרו לומר דאפי' בתלוש ולבסוף חברו אסור והשתא מאי איריא דנקט בית אפילו אילן נמי שהוא מחובר גמור אסור היכא דהוי דומיא לבית כגון שנטעו אילן דהוי תלוש ולבסוף חברו ולשמעינן אילן וכ"ש בית לכן נראה לפרש דודאי כשנטעו גרעין לכ"ע שרי דאין זה תפיסת יד אדם והכא בנטעו אילן קמיפלגי דלרבנן אינו אסור משום תפיסת יד כיון שלא נטעו מתחלה לכך דהשרשת הקרקע מבטלת התפיסה והשתא ניחא דנקט רב לקמן המשתחוה לבית דאילו אילן כי האי גוונא כיון שהוא מושרש בקרקע חשיב מחובר גמור וא"ת היכי מצי אמר ר"ע דקרא אתא לסימנא בעלמא אמאי לא דריש לקרא דכל עץ רענן ולא עץ רענן אלהיהם לאילן כשנטעו גרעין דלכ"ע שרי אי נמי אף לפי' רש"י לאילן שעלה מאליו דדברי הכל מותר כדפי' הוא לקמן בשמעתין גבי הלך השוה וי"ל דלהכי לא צריך קרא דודאי שרו דלא נפקי מכלל הרים כיון שלא היה בהם תפיסת ידי אדם מעולם ואף על גב דכתיב גבעות ולא אמרינן דלא נפקי מכלל הרים לא קשיא דאורחא דקרא הוא למיכתב הרים וגבעות בהדי הדדי:

ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור · תימה מאי קאמר ר' יוסי הגלילי במתניתין "מפני מה אשרה אסורה" משמע דר"ל דמן הדין היה לנו להתירה והיאך (ח) הא לדידיה אמרינן בסמוך דכתב תרי קראי לאסור אילן אפילו נטעו ולבסוף עבדו וי"ל דהא דבעי מפני מה אשרה אסורה לאו משום דהדעת נוטה להתיר אלא ה"ק מפני מה אשרה אסורה יותר מהרים וגבעות ואי לאו דאיכא טעמא באשרה הוה אמינא גלי קרא דאילנות אסירי וה"ה הרים וגבעות והוה אמינא דלא דרשי' ההרים אלהיהם: **הנח** ורדוף ואח"כ שרוף · מדרב יוסף לא נפקא (ט) דהא אתגדעון-ואתשרפון סמיך, דאי "מונתצתם" הוה אמינא הנח דוקא, דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבערו מדלא כתיב בהו שריפה, אבל כיון דבאשרה חזינא שתי בעירות אמרינן נמי התם "דונתצתם" קודם כיבוש כתיב ולאחר כיבוש בעי שריפה לשון רש"י:

אמר

מט א מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ג סמג לאוין קמה טור ש"ע י"ד סימן קמה סעיף א:

נ ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

נא ג ד טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף טו:

נושא (עצמו)
1) אילן שנטעו ולבסוף עבדו = מח'
2) אילן שנטעו מתחילה לע"ז

רבינו חננאל

רב ששת אילן שנטעו ולבסוף עבדו איכא בינייהו תנא קמא אמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר ר' יוסי הגלילי אומר אסור ודייק מדקתני ר' יוסי הגלילי אומר מפני מה האשרה אסורה מפני שיש בה תפיסת יד בני אדם · וכל שיש בה תפיסת יד בני אדם לאתויי אילן שנטעו ולבסוף עבדו · ואף ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור דתני' ר' יוסי בר' יהודה אומר מתוך שנאמר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם שומע אני תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם ת"ל ואשריהם תשרפון באש א"כ תחת כל עץ רענן למה לי ההוא לכדרבי עקיבא דאמר אני אהיה אובין לפניך כ"מ שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאת ועץ רענן דע שיש שם עבודת כוכבים · ורבנן דפליגי על ר' יוסי האי ואשריהם תשרפון באש מאי עבדי ליה · מבעי ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך ורבי יוסי נמי מבעי ליה להכי · ואמרינן אין הכי נמי אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא ליה נפקא ליה מאשריהם תגדעון · איזהו שגידועו אסור ועיקרו מותר הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו · ומקשינן והא ר' יוסי האי קרא קתני ונסיב ליה תלמודא ואשריהם תשרפון באש ואת מפקת ליה מואשריהם תגדעון · ופרקינן אילו לא נאמר ואשריהן תשרפון באש הייתי אומר ואשריהן תגדעון כו' · ורבנן האי ואשריהם תגדעון מאי דרשי ביה מיבעי להו לכדתניא גידוע לעבודת כוכבים קודם לכבוש ארץ ישראל וכבוש הארץ קודם לביעור עבודת כוכבים דתני רב יוסף ונתצתם את מזבחותם נתוץ והנח ורדוף ואחר כך חזור שרוף · סוגיא דשמעתא העוקר עבודת כוכבים צריך לשרש אחריה ולאבד שמה מן המקום ההוא לגמרי

(*) מחלוקת הסוגיא להצמיד תגובת הרבנן לר' יוסי בר יהודה

מבנה

פסוקים בענין איבוד עבודה זרה

מעקב אחרי כל תנא- מה הוא דורש ממנו (עי' נמי בטבלא בצד שמאל)

נטעו ולבסוף עבדו
ת"ק - לא נאסר כלום
לר' יוסי - לא נאסר עיקרו אבל בתוספת מעשה שנעבד נאסר

תורה אור

[לקמן מח.]

סנהדרין מז:

דברים יב:ב

דברים ז:ה

[תמורה כח:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא עץ רענן: (ב) שם הייתי אומר ואשריהם: (ג) שם אמר רב הונא הנח ורדוף ואח"כ שרוף: (ד) רש"י ד"ה ממאי שמעינן וכו' ולבסוף עבדו מדקא מיהדר ותני וכל שיש כנ"ל וכד"א ואחר דיבור זה צ"ל ד"ה ואף ר' יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו וכו' ואח"כ ד"ה ת"ל ואח"כ ד"ה לכדר"ע: (ה) ד"ה והא ואשריהם תשרפון באש קא נסיב תלמודא למלתיה דרבי יוסי בר' יהודה למיסר אילן וכו' עבדו כס"ד ואח"כ מ"ה אילו לא נאמר בלשון אילו: (ו) ד"ה האי וכו' שעיקרו יהא מונח: (ז) ד"ה האי סברא וכו' אבל כיון דחזינן גם באשרה שני ביטולין: (ח) תוס' ד"ה ור' יוסי וכו' והיאך נתירה הא לדידיה: (ט) ד"ה הנח וכו' לא נפקא דהוא גופיה אתגדעון וכו' קודם לכיבוש כתיב: